

KS. ANDRZEJ KULIBERDA

CHARYZMATY DUCHA ŚWIĘTEGO W APOSTOLSTWIE HIERARCHICZNYM

Różnorakie charyzmaty Ducha Świętego odpowiadają różnorodnym posługom, które mogą być doraźne lub trwałe, prywatne lub publiczne. Posługi wynikające z sakramentu święceń, sprawowane przez biskupów, kapłanów i diakonów, to posługi stałe i oficjalnie uznane¹. Jan Paweł II mówi wyraźnie, że „w nieprzerwanie trwającej sukcesji apostołskiej kapłani w chwili święceń otrzymują od Zmartwychwstałego Chrystusa charyzmat Ducha Świętego a wraz z nim – władzę i świętą moc działania w zastępstwie Chrystusa Głowy”². Otrzymuje więc charyzmat ten, kto zostaje wezwany do objęcia kościelnego urzędu i związanej z nim posługi. Istnieje charyzmat Piotrowy, charyzmaty biskupów, prezbiterów i diakonów³.

1. Charyzmat Piotrowy

Wyjątkowe zadanie w realizacji apostołstwa hierarchicznego przysługuje na mocy otrzymanego urzędu biskupowi Rzymu, następcy św. Piotra, który pełni w Kościele funkcję najwyższego nauczyciela, kapłana i proroka. Działalność apostołska papieża, której towarzyszy charyzmat Piotrowy dotyczy całego Kościoła⁴. Dla realizacji papieskiego nauczania biskup Rzymu dziedziczy również charyzmat szczególnej opieki Ducha Świętego, przyrzeczonej Piotrowi przez Jezusa. Oznacza on stałą pomoc Ducha Świętego w wypełnianiu misji nauczania. Charyzmat ten staje się charyzmatem nieomyślności wtedy, kiedy jako najwyższy pasterz i nauczyciel wszystkich wyznawców Chrystusa, ogłasza definitywnym aktem naukę dotyczącą wiary i obyczajów⁵.

1 Jan Paweł II, *Duch Święty - źródło charyzmatów i posług. Katecheza wygłoszona 5.08.1998*, Os-RomPol 20: 1999 nr 1, s. 39; Zob. S. Nagy, *Apostolat hierarchiczny*, w: *Powołanie do apostołstwa*, red. L. Balter, Poznań 1975, s. 222-243.

2 ChL 21; DK 2; KK 10.

3 Jan Paweł II, *Duch Święty źródłem darów i charyzmatów w Kościele. Katecheza wygłoszona 27.02.1991*, w: *Wierzę w Ducha Świętego*, Watykan 1992, s. 33.

4 Zob. Jan Paweł II, „*Munus petrinum*” *Biskupa Rzymu jako Pasterza powszechnego. Katecheza wygłoszona 24.02.1993*, w: *Wierzę w Kościół*, Watykan 1996, s. 243-247; M. Kalinowski, *Posługa biskupa w Kościele powszechnym i w diecezji*, w: *Teologia pastoralna t. 1*, red. R. Kamiński, Lublin 2000, s. 350.

5 KK 25; Jan Paweł II, *Opieka Boża nad urzędem nauczycielskim następcy św. Piotra (I). Katecheza wygłoszona 17.03.1993*, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 255-256.

2. Charyzmat w posłudze biskupiej

Charyzmat i posługa biskupa, której źródłem są święcenia biskupie, związany jest nierozzerwalnie z trzema podstawowymi funkcjami Kościoła: nauczycielską, pasterską i kapłańską; funkcjami, które przedłużają posłannictwo Jezusa Chrystusa. Poprzez konsekrację biskupią udzielana jest łaska Ducha Świętego i wyciskane święte znamię, które powoduje, że biskupi w szczególny i dostrzegalny sposób przejmują rolę i działają w zastępstwie samego Chrystusa. W ten sposób Chrystus jest obecny i działa w Kościele, a biskup staje się Jego pełnomocnikiem i przedstawicielem (KK 21).

Funkcja nauczycielska biskupa jest przedłużeniem prorockiej funkcji Chrystusa i udziałem w apostołskich prerogatywach świadka tajemnic paschalnych⁶. Funkcji tej, która ma swój przedmiot w nadprzyrodzonym depozycie prawdy objawionej, a kres w nadprzyrodzonej wierze Ludu Bożego, w sposób szczególny towarzyszy charyzmat prawdy, otrzymany wraz z sukcesją biskupią (KO 8)⁷. W wypełnieniu bowiem misji świadka i nauczyciela wiary, w wymiarze Kościoła partykularnego, biskupowi towarzyszy szczególna opieka Ducha Świętego, która jednak jedynie w przypadku wspólnotowego nauczania całego episkopatu pozwala biskupowi uczestniczyć w charyzmacie nieomyślności samego Kościoła. Dzieje się tak, gdy biskupi zebrani na Soborze powszechnym, stają się dla całego Kościoła nauczycielami i sędziami, w sprawach wiary i obyczajów. Ponadto poszczególni biskupi, choć nie posiadają przywileju nieomyślności, głoszą nieomyślnie naukę Chrystusową, gdy zachowując łączność między sobą i Następcą św. Piotra, jednomyślnie przyjmują głoszoną prawdę⁸. Charyzmat prorocki związany z biskupią posługą nauczycieli wiary i „przewodników owczarni” nakłada na nich także obowiązek specjalnego czuwania nad doktrynalną wiernością i jakością kościelnego przepowiadania⁹.

Biskupia posługa uświęcania ma swe źródło w przyjętej przez sakrę pełni kapłaństwa Chrystusowego, w której w takim stopniu jak biskup nie uczestniczą prezbiterzy¹⁰. Kapłańska posługa biskupia jako przewodniczącego zgromadzenia liturgicznego, wykonywana w zastępstwie Chrystusa najwyższego kapłana odgrywa pierwszorzędną rolę w Kościele i przewyższa posługę nauczania i kierowania, które wewnętrznie związane z posługą uświęcania, mają w pewnym sensie w niej swe źródło i szczyt¹¹. Biskup, jako zwyczajny szafarz chrztu, bierzmowania i Eucharystii, przez posługę sakramentalną buduje Kościół powszechny i jednoczy Kościół lokalny¹². Eucharystia sprawowana

6 KK 25; Zob. Jan Paweł II, *Biskupi „zwiastunami wiary” w głoszeniu ewangelii. Katecheza wygłoszona 4.11.1992*, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 197-200; R. Kamiński, *Posługa biskupa w diecezji, w: Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*, red. M. Marczewski, Lublin 1998, s. 352-355;

7 KO 8; Kalinowski, jw., s. 349.

8 KK 25; Kalinowski, jw., s. 349.

9 Jan Paweł II, *Odpowiedzialność za prawdę Ewangelii i misję Kościoła. Przemówienie wygłoszone do biskupów Francji (1.06.1980)*, OsRomPol 1: 1980 nr 7, s. 13.

10 Kalinowski, jw., s. 349; Zob. Jan Paweł II, *Biskupi „szafarzami łaski najwyższego kapłaństwa”*. *Katecheza wygłoszona 11.11.1992*, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 201-205; Kamiński, *Posługa biskupa w diecezji...*, s. 355-360.

11 EI 75; Kamiński, *Posługa biskupa w diecezji...*, s. 355-356.

12 Tamże, s. 358.

przez biskupa ma wyjątkowe znaczenie, ponieważ wyraża się w niej Kościół zgromadzony wokół ołtarza pod przewodnictwem tego, kto w sposób widzialny reprezentuje Chrystusa, Dobrego Pasterza i Głowę Kościoła¹³. Do biskupa należy troska o „zapewnienie kontynuacji” charyzmatu i posługi kapłańskiej oraz przysporzenie prezbiterium nowych sił przez sakramentalny obrzęd nałożenia rąk (PDV 41).

Święcenia biskupie są nie tylko źródłem urzędowej funkcji uświęcania i nauczania, ale także i funkcji rządzenia (KK 21). Biskupi zatem przez udzielonego im Ducha Świętego, stają się prawdziwymi i autentycznymi pasterzami, którzy kierują powierzonymi sobie partykularnymi Kościołami jako zastępcy i legaci Chrystusa¹⁴. W swej pasterskiej działalności biskupi udzielają rad i zachęt, sami stają się przykładami, a także korzystają z mocy swego autorytetu i władzy świętej, która jest dana dla zbudowania w prawdzie i świętości powierzonej im owczarni (DB 2; KK 27).

3. Charyzmaty w posłudze prezbiterów

Pierwszymi współpracownikami biskupa w kościelnym przepowiadaniu są prezbiterzy, którzy mają przede wszystkim obowiązek głoszenia Ewangelii Bożej, celem budowania i pomnażania Ludu Bożego (DK 4). Przepowiadanie Ewangelii nie jest zwykłym intelektualnym przekazem informacji, ale „mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego” (Rz 1, 16). Stąd głoszenie słowa Bożego domaga się nadprzyrodzonego fundamentu, który zapewni przepowiadaniu autentyczność i skuteczność. Fundament ten w pewnym stopniu zapewnia sakrament święceń, ponieważ przepowiadanie prezbiterów jest posługą wynikającą z tych święceń i pełnioną mocą władzy Chrystusa. Przyjęty sakrament święceń nie gwarantuje jednak przepowiadaniu tego rodzaju skuteczności, która występuje w przypadku sprawowania sakramentów¹⁵.

Dlatego skuteczne przepowiadanie jest uwarunkowane postawą służebną względem Bożego słowa, zażyłością ze słowem Bożym i osobistą modlitwą¹⁶. Bardziej też od naturalnych talentów, przepowiadający słowo Boże powinien posługiwać się nadprzyrodzonymi charyzmatami, które historia Kościoła ukazuje w tylu świętych głosicielach słowa. Ponadto przepowiadający powinien prosić Ducha Świętego, by natchnął go przy wyborze najbardziej odpowiedniego i skutecznego sposobu przemawiania, zachowania się i prowadzenia dialogu ze słuchaczami¹⁷.

Prezbiterzy, choć nie posiadają pełni kapłaństwa Chrystusowego i w wykonywaniu swojej władzy kapłańskiej zależą od biskupów, na mocy sakramentu kapłaństwa,

13 KL 41; KK 26; KKK 1561.

14 Zob. Jan Paweł II, *Pasterska posługa biskupów. Katecheza wygłoszona 18.11.1992*, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 206-210.

15 Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia*. R. II § 1.

16 PDV 26; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia*. R. II § 1.

17 Jan Paweł II, *Misja ewangelizacyjna prezbiterów. Katecheza wygłoszona 21.04.1993*, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 274.

na podobieństwo Chrystusa najwyższego i wiecznego kapłana, głoszą Ewangelię, są pasterzami wiernych i celebrują kult Boży jako kapłani Nowego Testamentu (KK 28; KKK 1564). Duchowy dar, jaki otrzymują prezbiterzy w momencie święceń, uzdalnia ich nie tylko do jakiegoś ograniczonego i zacieśnionego posłania, ale do powszechnej misji zbawienia (KKK 1565). Swoją świętą władzę prezbiterzy sprawują przede wszystkim w Eucharystii, w której, działając w zastępstwie Chrystusa, uobecniają Jego ofiarę i głoszą Jego tajemnicę (KK 28; KKK 1566).

Prezbiter złączony z biskupem i podlegający jego władzy pełni funkcję pasterską w powierzonych mu wspólnotach¹⁸. Prezbiterzy wykonują bowiem w zakresie swej władzy urząd Chrystusa Głowy i Pasterza (DK 6). Wykonywanie przez prezbiterów posługi kierowania nie jest jedynie tylko funkcją społeczną czy też organizacyjną, ale wypływającą z kapłaństwa sakramentalnego¹⁹. Istotnym celem działalności pasterskiej prezbiterów oraz władzy, którą muszą wykonywać w ramach swojej kompetencji, jest prowadzenie powierzonych im wspólnoty do pełni rozwoju duchowego i eklesjalnego²⁰. Należy przy tym wspomnieć o charyzmacie duszpasterskim, znamieniu szczególnego podobieństwa do Chrystusa Dobrego Pasterza, który uzdalnia do wyjątkowej troski o zbawienie drugich²¹.

Do prezbitera w ramach powierzonych mu przez biskupa wspólnoty należy dbanie o regularne wypełnianie różnych posług, niezbędnych dla dobra wszystkich, organizowanie grup odpowiednich współpracowników w dziedzinie liturgii, katechezy, duchowej opieki nad małżonkami, troska o rozwój różnych stowarzyszeń bądź „ruchów” pogłębiających więź z Bogiem i apostołskimi, organizowanie pomocy charytatywnej dla potrzebujących, chorych oraz imigrantów²². Wypełniając funkcję kierowniczą, prezbiter wezwany jest równocześnie do osobistego angażowania się w dzieła miłosierdzia, niejednokrotnie w formie nadzwyczajnej²³.

Szczególną rolę dla owocności apostołstwa prezbiterów odgrywa charyzmat celibatu, który mieści się w logice konsekracji kapłańskiej i związanej z nią całkowitej przynależności do Chrystusa²⁴. Celibat, na bazie otrzymanego charyzmatu i wolnej decyzji, polega na ofiarowaniu całej swojej miłości i gorliwości Jezusowi Chrystusowi i Kościołowi (PDV 44). Przez praktykę celibatu prezbiterzy z większą swobodą w Chrystusie i przez Niego poświęcają się służbie Boga i ludzi, sprawniej służą

18 Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia*. R. IV § 3.

19 KK 28; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia*. R. IV § 3.

20 Jan Paweł II, *Prezbiter pasterzem wspólnoty*. Katecheza wygłoszona 19.05.1993, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 285.

21 Jan Paweł II, *Kapłaństwo służebne. List do Kapłanów z dnia 8.04.1979 r.*, w: *Listy Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich kapłanów Kościoła Na Wielki Czwartek (1979-1997)*, Kraków 1998, s. 18-19.

22 Jan Paweł II, *Prezbiter pasterzem wspólnoty...*, s. 286.

23 Tamże, s. 287.

24 Jan Paweł II, *Logika konsekracji w celibacie kapłańskim*. Katecheza wygłoszona 17.07.1993, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 313-314.

Jego Królestwu i dziełu nadprzyrodzonego odrodzenia²⁵. Ponadto doskonała czystość w kapłaństwie ze względu na Królestwo Boże jest charyzmatem, który ma także wartość prorocką w świecie współczesnym (PDV 29).

4. Posługa diakonów a charyzmaty

Na najniższym stopniu hierarchii kościelnej znajduje się urząd diakona, który zostaje wyświęcony nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi (KK 29). Sakrament święceń diakonatu, za sprawą specjalnej łaski Ducha Świętego, upodabnia diakona do Chrystusa Sługi, który stał się „diakonem”, czyli sługą wszystkich (KKK 1570). To upodobnienie i uczestnictwo w funkcji Chrystusa ma charakter stały i publiczny. Specjalna łaska sakramentalna, którą można nazwać charyzmatem, uzdalnia do podjęcia w łączności z biskupem i jego kapłanami posługi liturgii, słowa i miłości na rzecz Ludu Bożego²⁶.

Do kompetencji diakonów w sprawowaniu kultu Bożego należy asystowanie biskupowi i prezbiterom w sprawowaniu sakramentów świętych, jak również przygotowanie wiernych do ich przyjęcia oraz opieki pasterskiej nad nimi po ich otrzymaniu. Diakon jest zwyczajnym szafarzem chrztu świętego. Ponadto Sobór wymienia następujące funkcje liturgiczne diakona: przechowywanie i rozdzielanie Eucharystii, asystowanie i błogosławienie w imieniu Kościoła związkom małżeńskim, udzielanie wiatyku umierającym, czytanie wiernym Pisma Świętego, przewodniczenie nabożeństwu i modlitwie wiernych, sprawowanie sakramentaliów, przewodniczenie obrzędowi żałobnemu i pogrzebowemu (KK 29).

Głównym zadaniem diakona jest diakonia słowa, związana ze współpracą z biskupem i prezbiterami, którzy służą Słowu Bożemu, wzywając wszystkich do nawrócenia i świętości. Diakon bowiem ma prawo do głoszenia Ewangelii, a w niektórych przypadkach do przepowiadania Słowa Bożego, szczególnie wtedy, gdy przewodniczy celebracji liturgicznej²⁷. Podobnie jak prezbiter, w przepowiadaniu Słowa Bożego diakon powinien posługiwać się odpowiednimi nadprzyrodzonymi charyzmatami²⁸.

W realizacji funkcji królewskiej Ludu Bożego najbardziej typowa dla diakona jest posługa miłosierdzia, którą winien spełniać we wspólnocie hierarchicznej z biskupem i prezbiterium²⁹. Ponadto na terytoriach i środowiskach, w warstwach społecznych i grupach, gdzie brakuje prezbitera, diakon może w imieniu proboszcza lub biskupa pełnić zastępczą funkcję kierowania rozproszonymi wspólnotami chrześcijańskimi³⁰.

25 DK 16; KKK 1579; Jan Paweł II, *Logika konsekracji w celibacie kapłańskim...*, s. 315-316.

26 KK 29; Jan Paweł II, *Duch Święty - źródło charyzmatów i posług...*, s. 39; Tenże, *Duch Święty źródłem darów i charyzmatów w Kościele...*, s. 331.

27 KKK 1570; M. Marczewski, *Zadania pastoralne diakonów*, w: *Teologia pastoralna* t. 1, red. R Kamiński, Lublin 2000, s. 381.

28 Zob. Jan Paweł II, *Misja ewangelizacyjna prezbiterów...*, s. 274.

29 Zob. Marczewski, jw., s. 382-383.

30 Jan Paweł II, *Funkcje diakona w posłudze duszpasterskiej. Katecheza wygłoszona 13.10.1993*, w: *Wierzę w Kościół...*, s. 358.

Podsumowując, należy podkreślić, że dla skutecznego apostołstwa hierarchicznego ważne jest, by posługi urzędowe były również rozumiane i przeżywane charyzmatycznie. Kiedy urząd jest przeżywany duchowo i charyzmatycznie, nie powstaje żadne skostnienie instytucjonalne, ponieważ trwa wewnętrzne otwarcie na Ducha Świętego i Jego działanie³¹. To otwarcie w życiu i posłudze tych, którzy piastują urząd hierarchiczny owocuje również rozpoznaniem i przyjęciem różnych wolnych charyzmatów, niekoniecznie związanych bezpośrednio ze stanem kapłańskim, co pomaga w świadomości i praktyce traktować urząd bardziej charyzmatycznie³². I tak z Ofiarą eucharystyczną powinna się łączyć przeżywana bardziej charyzmatycznie, a nie jurydycznie ofiara życia z miłości dla drugich. W zinstytucjonalizowanym przepowiadaniu mogą ujawnić się charyzmaty proroctwa, ewangelizacji i nauczania. Dla wykonywania zaś urzędu pasterskiego istotne stają się charyzmaty pasterzowania, kierowania, upominania i przewodzenia³³.

31 J. Ratzinger, *Ruchy kościelne i ich miejsce w teologii*, „PostScriptum”. LISTowy kwartalnik, pismo katolickie 6: 1998 nr 3, s. 13.

32 B. Snela, *Charyzmat i urząd. Współczesne zagadnienie duszpasterskie*, AK 66: 1974 z. 1, s. 11.

33 Tamże, s. 13.